

І. М. Квеліашвілі, доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів

Л. І. Кийда, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів

І. Россочинська, начальниця управління забезпечення митного контролю і митного оформлення Дніпровської митниці, аспірантка кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ «ЄДИНОГО ВІКНА» ЯК МІЖНАРОДНО ВИЗНАНОГО КРИТЕРІЯ СПРОЩЕННЯ ТОРГІВЛІ

У статті досліджуються питання впровадження у практику діяльності митних органів концепції «єдиного вікна». Доведено, що його застосування митними органами в країнах-членах Світової організації торгівлі є необхідною умовою спрощення торгівлі в сучасних умовах, прискорення проходження митних процедур, можливості спільного використання інформації щодо здійснення зовнішньоекономічних операцій, отримання та використання відповідних дозвільних документів всіма зацікавленими сторонами, адаптація міжнародного досвіду та при цьому запровадження «єдиного вікна» кожною країною у контексті та дотриманні національних інтересів у митній сфері і потреб щодо забезпечення зовнішньоекономічних операцій.

Концепція «Єдине вікно» розглядається як філософія управління, в межах якої зацікавлені особи, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності отримують державні послуги через єдиний комплекс ресурсів органів державної влади у спосіб, що є прозорим для споживачів цих послуг та має на меті підвищення ефективності та зниження транзакційних витрат, є актуальним механізмом контролю та спрощення ведення торгівлі, що задовольняє інтереси всіх її користувачів. Концепція «єдиного вікна» існує у багатьох сферах управління органів державної влади, діяльність яких пов'язана із наданням послуг. Принцип закладений у регулювання процесів переміщення товарів, транспортних засобів і громадян через міжнародні кордони за цією концепцією, стосується саме спрощення процедур та регулювання транскордонної торгівлі.

Зазначається, що у контексті зростання міжнародної торгівлі сучасні глобальні ланцюги поставок орієнтовані на ефективність та підвищення рівня безпеки та відстеження, а це, у свою чергу, потребує комплексного підходу за такими напрямками, як цифровізація митних та інших процедур для прискорення проходження митних формальностей, що пов'язані з зовнішньоекономічними та логістичними операціями, координація дій всіх причетних органів державної влади, а також та всіх інших зацікавлених сторін. З цією метою рекомендації Всесвітньої митної організації впроваджуються у програми модернізації митної діяльності країн-членів ЄС та інших країн світу, що активно включені у міжнародний товарообіг.

Тож метою формування нової філософії управління зовнішньоекономічною діяльністю є трансформація традиційних форм та процесів митного контролю за переміщенням товарів через кордон шляхом впровадження заходів підвищення ефективності й прозорості надання послуг та задоволення потреб їх споживачів – громадян і бізнес. Реалізація цієї мети можлива шляхом розширення потенціалу концепції «єдиного вікна».

Ключові слова: «єдине вікно», митні органи, спрощення торгівлі, органи державної влади, митний контроль.

I. M. Kveliashvili, L. I. Kiyda, I. Rossochinska. Implementation of the single window mechanism as an international recognized trade ease criteria

The article examines the implementation of the concept of “single window” in the practice of customs authorities. It has been proved that its application by customs authorities in the member countries of the World Trade Organization is a necessary condition for trade facilitation in modern conditions, accelerating customs procedures, sharing information on foreign trade operations, obtaining and using relevant permits by all stakeholders, adaptation of international experience and at the same time the introduction of a “single window” by each country in the context and observance of national interests in the customs sphere and the need to ensure foreign economic operations.

The concept of “Single Window” is seen as a philosophy of governance, within which stakeholders, foreign economic entities receive public services through a single set of resources of public authorities in a way that is transparent to consumers of these services and aims to increase efficiency and reduce transactional costs, is an important mechanism for controlling and simplifying trade, which satisfies the interests of all its users. The concept of a “single window” exists in many areas of government management that provide

services. The principle laid down in the regulation of the processes of movement of goods, vehicles and citizens across international borders under this concept, concerns the simplification of procedures and regulation of cross-border trade.

It is noted that in the context of growing international trade, modern global supply chains are focused on efficiency and security and tracking, which, in turn, requires an integrated approach in areas such as digitalization of customs and other procedures to expedite customs formalities. related to foreign economic and logistical operations, coordination of actions of all involved public authorities, as well as all other stakeholders. To this end, the recommendations of the World Customs Organization are implemented in the programs of modernization of customs activities of EU member states and other countries that are actively involved in international trade.

Therefore, the purpose of forming a new philosophy of foreign economic activity management is to transform traditional forms and processes of customs control over the movement of goods across borders by implementing measures to increase efficiency and transparency of services and meet the needs of their consumers – citizens and businesses. This goal can be achieved by expanding the potential of the single window concept.

Key words: “single window”, customs authorities, trade facilitation, public authorities, customs control.

Постановка проблеми. В умовах розширення товарних ринків за рахунок зростання попиту, спрощення ведення операцій зовнішньої торгівлі, в першу чергу завдяки експоненційному зростанню електронної торгівлі та, як наслідок збільшення міжнародного товарообігу, призвело до необхідності безумовного переходу на автоматизацію практично усіх митних процесів, які є виміром ефективності роботи митниці. Розвиток інформаційних технологій дозволяє прискорити отримання митних послуг та підвищити їх якість, оптимізувати процеси регулювання в митній сфері з метою швидшого та прозорого надання таких послуг під час здійснення експортно-імпорتنних операцій, що має безпосередній вплив на зростання національної конкурентоспроможності та сприяє трансформаційним процесам в митній сфері.

Подання державним установам великої кількості інформації, що документально підтверджує легітимність зовнішньоекономічної операції, потребує залучення додаткових ресурсів для її отримання. На теперішній час ще існує ряд процедур, які потребують підготовки та направлення інформації до ряду різних органів державної влади та інших дозвільних інстанцій, які у свою чергу використовують автономні ресурси обробки зовнішніх даних. Така система створює суттєві перепони для спрощення торгівлі та надає підстав вважати низьким рівень зацікавленості у її прозорому веденні з боку урядових структур та уряду в цілому.

Одним із рішень подібних проблем вважається за доцільним гармонізувати систему дотримання нормативно-правових вимог за допомогою механізму «єдиного вікна», основною ідеєю якого є надання інформації в одному визначеному органі та місці, що є способом підвищити інформаційну прозорість, спростити обмін інформацією між всіма задіяними та зацікавленими сторонами, зумовити зменшення витрат, що пов'язані із забезпеченням контролю зовнішньоекономічних операцій та сприянням торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань та проблематики впровадження концепції «єдиного вікна» у митній сфері, а також її роль у процесах державного регулювання митної діяльності, приділено увагу у працях дослідників: А. Брачук, В. Василенка, О. Борисенко, Ю. Кунєва, Р. Лемехи, А. Макаренка, П. Пашка, Ю. Пивовар, Г. Писаренко, І. Сітко, В. Тимошук, І. Федотової, О. Федотова. Інтерес до тематики впровадження «єдиного вікна» спостерігається у опублікованих результатах експертних оцінок громадських організацій, але об'єктивно цей напрям ще не набув достатньої уваги серед науковців та інших причетних до цієї теми авторів для проведення аналітичних досліджень та пошуку ідей щодо подальшого удосконалення та розвитку національного механізму «єдиного вікна».

Метою статті є доведення актуальності введення у національну митну практику механізму «єдиного вікна», як форми забезпечення спрощення торгівлі із одночасним удосконаленням митного контролю за переміщенням товарів через митний кордон та мінімізації ризиків нелегітимної торгівлі.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх десятиліть митні адміністрації країн світу розробляли та впроваджували ефективні національні системи щодо сприяння спрощенню проходження митних процедур, але при цьому умови ефективного виконання функцій та завдань зі справляння митних платежів, соціального захисту, сприяння економічному розвитку країни та протидія незаконній торгівлі ще недостатньо ефективні та не повною мірою відповідають потребам та вимірам держави. Заходи із оптимізації митного контролю за принципом «єдиного вікна» є одним із ключових напрямів практично у всіх програмах модернізації митної сфери України протягом тривалого часу.

Така трансформація не відбувається відразу. Це процес, що повторюється, що включає кілька ініціатив. Основні елементи таких ініціатив включатимуть вивчення витрати та ефективність організаційних механізмів, створених для надання поточних послуг громадян та підприємств, як ці послуги пов'язані з різними сферами ступінь інтеграції, яка буде потрібна між державними відомствами або агенцій у виконанні цих послуг.

Нормативно-правовий підхід до застосування терміну «єдине вікно» передбачає впровадження спрощеного та прозорого інтерфейсу, за допомогою якого органи державної влади, зацікавлені особи, які задіяні у переміщенні товарів через митний кордон, для задоволення конкретних і вимогливих потреб бізнесу, забезпечують відповідний регуляторний контроль.

Всесвітня митна організація зосереджує увагу безпосередньо на середовищі «єдиного вікна», а не на окремій його системі чи об'єкті. Цілі, які передбачено досягти в контексті впровадження «єдиного вікна» включають: прискорений випуск та оформлення товарів, прискорене переміщення експортних, імпорتنих та транзитних вантажів, зменшення витрат на міжнародну торгівлю за рахунок скорочення процесуальних бар'єрів, співпрацю та координацію між прикордонними відомствами країн та їх державних установ, надання технічної допомоги у розбудові потенціалу [1].

Характерними особливостями «єдиного вікна» для всіх національних митних систем Всесвітньою митною організацією визнано [1]:

- прозорість нормативно-правових актів;
- передбачуваність у прийнятті рішень;
- раціональні, прозорі тарифи та платежі;
- митне співробітництво;
- співпраця прикордонних органів;
- спрощення документації;
- свобода транзиту;
- попередні рішення;
- процедури оскарження;
- прозорі штрафні санкції.

Розуміння середовища єдиного вікна включає й зобов'язує країни-члени Світової організації торгівлі розробити та впровадити механізми «єдиного вікна» у національну митну практику. Один із перших документів з цього питання Рекомендація СЕФАКТ ООН № 33 [2] містить широке визначення єдиного вікна та відносить його до механізму, який дозволяє сторонам, які беруть участь у торгівлі, подавати стандартизовану інформацію та документи з єдиною точкою входу для виконання всіх нормативних актів, пов'язаних з імпортом, експортом та транзитом. Наголошується, що інформація у електронному форматі повинна подаватись лише один раз.

Визначення, що надано Всесвітньою митною організацією стосується середовища «єдиного вікна», що є «транскордонним (інтелектуальним) засобом», середовище «єдине вікно» дозволить вирішити проблему різних електронних повідомлень і покращить точність використання даних, якщо використовуються міжнародно узгоджені стандарти, такі як стандарти Світової організації торгівлі [3].

Передбачається, що для подальшого спрощення торгових процедур і міжнародних інформаційних потоків подібний формат співробітництва може також відбуватися між національними урядами. Митні адміністрації багатьох країн вже тривалий час співпрацюють між собою з обміну конфіденційною інформацією, ведення боротьби з транснаціональною злочинністю та контрабандою, нелегальною торгівлею. Особливо актуальною є взаємодія митних адміністрацій в частині обміну інформацією про міжнародний транзит вантажів. Але існують й інші сфери, які потребують співпраці на міжнародному рівні. Наприклад, ліцензії, сертифікати та дозволи, видані в одній країні, в окремих випадках потребують підтвердження або застосування в іншій країні. Ці вимоги іноді називають міжнародним або регіональним виміром «єдиного вікна».

Концепція «єдиного вікна» для сприяння торгівлі вважається еластичною концепцією. Оскільки кожна країна формує власну систему державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, національну митну службу, форми взаємодії митних органів з органами державного регулювання. Тож не може існувати єдиної моделі, яка б задовольнила потреби кожної з країн, що впроваджує концепцію «єдиного вікна».

Незважаючи на те, що існує багато можливих підходів до гармонізації транскордонного управління, за версією Всесвітньої митної організації діючими залишаються три основні моделі [4]:

1. Єдиний орган, який отримує інформацію, бажано в електронному форматі, поширює цю інформацію всім відповідним державним органам і координує заходи контролю, щоб запобігти невинуватим перешкодам у логістичному ланцюгу.

2. Єдина автоматизована система для збору та поширення інформації (публічної або конфіденційної), яка об'єднує електронний збір, використання та розповсюдження і зберігання даних, пов'язаних із торгівлею товарів, які перетинають кордон.

3. Автоматизована система інформаційних транзакцій, за допомогою якої трейдер може подавати електронні торгові декларації до різних органів для обробки та затвердження в одній заявці.

З амбітною метою у 2020 році Європейською комісією запропоновано ініціативу «Єдине вікно» для уніфікації та спрощення процесу митних формальностей шляхом запровадження єдиного порталу для обміну інформацією між усіма залученими суб'єктами: митними органами, трейдерами, ІТ-системою, постачальниками та іншими зацікавленими сторонами [5].

Зокрема, ініціативою передбачається, що саме механізм «єдиного вікна» посилить співпрацю і координацію між різними органами державної влади, впровадить автоматичну перевірку немитних формальностей щодо товарів, які переміщуються через кордони ЄС. Це буде досягнуто за допомогою цифрового рішення щодо

електронного обміну даними між органами державної влади для отримання трейдерами дозволу виконувати прикордонні формальності на єдиному порталі в певній країні-члені ЄС, зі зменшенням дублювання інформації, часових та інших витрат.

Відповідно до пропозиції Європейської комісії, концепція «єдиного вікна» включає кілька платформ на різних рівнях [5]:

1. Митна система обміну сертифікатами Європейського Союзу з єдиного вікна “EU CSW-CERTEX”. “EU CSW-CERTEX” буде розроблятися та підтримуватися спільно Комісією та країнами-членами ЄС. Передбачається, що цей сервіс охоплюватиме немитні формальності ЄС, оцифровані на рівні ЄС, для яких необхідну митниці для оформлення інформацію надають усі компетентні органи. Зокрема, “EU CSW-CERTEX” має спочатку охоплювати санітарні та фітосанітарні вимоги, правила, що регулюють імпорту органічної продукції, деякі екологічні вимоги та формальності, пов’язані з імпортом специфічних товарів.

2. Середовище єдиного вікна для митниці ЄС передбачає замінити безліч порталів, які використовуються різними органами, відповідальними за контроль на кордоні, та забезпечить гармонійне дотримання та виконання немитних нормативних вимог ЄС. Національне середовище єдиного вікна для митниці буде зосереджено на тому, щоб дозволити митним органам проводити автоматичну перевірку у повному обсязі та дозволити компетентним органам-партнерам здійснювати управління обсягами товарів, що заявлені митниці та дозволені до переміщення. Це дозволяє трейдерам, що дотримуються законодавчих вимог, виконувати митні формальності на єдиному порталі, для митних органів це можливість створити умови для спільної обробки, обміну інформацією, а також знизити рівень ризиків.

3. З технічної точки зору існує необхідність інтеграції програмного забезпечення з новими системами, функціями та застереженнями щодо відповідності вимогам з кібербезпеки, захисту даних. Це вимагатиме від бізнесу інвестування в відповідне технічне оснащення. З точки зору правозабезпечення, існуючі бізнес-моделі та процеси, можливо, потрібно буде змінити або замінити відповідно до нових правових та адміністративних вимог.

Така трансформація вимагає удосконалення та безумовної модернізації в трьох основних сферах – технології, права та управління.

Країни, які здійснюють модернізацію митниці, запровадили програми впровадження реформ митних адміністрацій та прикордонних служб. Більшість реформ передбачають значні інвестиції в кадровий потенціал, модернізовані служби прикордонних процедур та послуги інформаційних технологій. Запровадження послуг на основі механізму «єдиного вікна» додає ще один рівень до стратегічної програми розвитку митниці. Митниця відіграє важливу роль у економічних процесах країни, в управлінні міжнародним ланцюгом поставок, забезпеченні соціального захисту, забезпеченні доходів бюджету, створенні статистики для формування зовнішньоекономічної політики держави [6].

Митне законодавство України передбачає, що практично всі митні процедури відбуваються через систему «єдиного вікна». Цифрові продукти, що пропонуються Державною митною службою України створені саме з метою задоволення потреб суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності України та їх контрагентів. Серед діючих цифрових ресурсів Державна митна служба України пропонує [7]:

– Єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» на веб-сайті ДМСУ;

– Особистий кабінет на веб-порталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» на веб-сайті ДМСУ;

– Платформа QD Professional (або QD Pro) або MD Declaration (MD Декларування);

– Показники зовнішньої торгівлі на веб-сайті Держмитслужби України (Інтерактивний модуль аналітики імпортно-експортних операцій Business Intelligence);

– Онлайн-мапа інфраструктури об’єктів ДМСУ на веб-сайті ДМСУ.

Інновації, що впроваджуються митною службою України, стосуються саме актуальних процесів в активному впровадженні ресурсів для удосконалення національної системи «єдиного вікна», створення сприятливих умов її застосування та розширення можливостей для взаємодії з митницями інших країн з метою виконання основних функцій та завдань.

Висновки з даного дослідження та напрями подальших розвідок у цьому напрямі. Як вбачається механізм застосування «єдиного вікна» потребує централізованого керування уповноваженим органом державної влади, що дозволяє всім зацікавленим сторонам, які задіяні у транскордонній торгівлі, отримувати допуск до інформації в межах їх функцій та компетенцій.

Сучасний бізнес, як система динамічна, але залежна від мінливих ринкових умов, очікує від державних структур оперативних змін та створення умов, які дозволять їй використовувати сучасні логістичні практики, що сприяють передбачуваності процесів у міжнародних ланцюгах поставок. За цих підстав відбувається зміщення ролі митниці від суто фіскальної структури, до структури зі значними обов’язками щодо управління кордоном. В Україні митна служба ще залишається органом, на який у першу чергу покладається завдання забезпечення доходів бюджету держави, від якої очікується їх постійне зростання. Але протягом останнього часу спостерігається

активне її включення у процеси модернізації митної діяльності, впровадження сучасних інноваційних ресурсів та технологій щодо забезпечення спрощення торгівлі для трейдерів та бізнесу, що є необхідною умовою для побудови сучасної митної служби, здатної виконувати свою місію. При цьому безумовним завданням є розширення ресурсного потенціалу механізму «єдиного вікна» для митних цілей в інтересах всіх зацікавлених сторін, що забезпечують, контролюють та здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

Список використаних джерел:

1. UNDERSTANDING SINGLE WINDOW ENVIRONMENT, Understanding the Single Window Environment. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/single-window/compedium/swcompediumvol1parti.pdf>
2. Рекомендация и руководящие принципы по созданию механизма «единого окна» для улучшения эффективного обмена информацией между торговыми организациями и государственными органами. Рекомендация № 33 СЕФАКТ ООН, Нью-Йорк, Женева, 2005 г. Электронная библиотека ресурсов ВТаО. URL: <http://www.wcoomd.org>
3. The WCO Data model: Single Window Data Harmonisation, Version 2. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/single-window/single-window-data-harmonisation.pdf>
4. Single window in customs clearance: international best practices nad lessons learnt overseas Project Report / NATIONAL ACADEMY OF CUSTOMS, EXCISE AND CUSTOMS, FARIDABAD. URL: <https://nacin.gov.in/resources/file/downloads/56977646e542a.pdf>
5. Digital Era of Customs: The EU “Single Window” Initiative. URL: <https://www.customs4trade.com/blog/digital-era-of-customs-the-eu-single-window-initiative>
6. Single Window: Implications for Customs Administrations. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/single-window/compedium/swcompediumvol1partiii.pdf>
7. Державна митна служба України. Офіційний сайт. URL: <https://customs.gov.ua/>

References:

1. UNDERSTANDING SINGLE WINDOW ENVIRONMENT, Understanding the Single Window Environment. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/single-window/compedium/swcompediumvol1parti.pdf>
2. Rekomendaciya i rukovodyashie principy po sozdaniyu mehanizma “edinogo okna” dlya uluchsheniya effektivnogo obmena informaciej mezhdru trgovymi organizacijami i gosudarstvennymi organami. Rekomendaciya № 33 SEFAKT OON, Nyu-Jork, Zheneva, 2005 g. Elektronnaya biblioteka resursov VTaO. URL: <http://www.wcoomd.org>. [Recommendation and guidelines for the establishment of a one-stop-shop mechanism to improve the efficient exchange of information between trade organizations and government agencies. UN/CEFACT Recommendation No. 33, New York, Geneva, 2005 WCO Resource Digital Library]. URL: <http://www.wcoomd.org>
3. The WCO Data model: Single Window Data Harmonisation, Version 2. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/single-window/single-window-data-harmonisation.pdf>
4. Single window in customs clearance: international best practices nad lessons learnt overseas Project Report / NATIONAL ACADEMY OF CUSTOMS, EXCISE AND CUSTOMS, FARIDABAD. URL: <https://nacin.gov.in/resources/file/downloads/56977646e542a.pdf>
5. Digital Era of Customs: The EU “Single Window” Initiative. URL: <https://www.customs4trade.com/blog/digital-era-of-customs-the-eu-single-window-initiative>
6. Single Window: Implications for Customs Administrations. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/single-window/compedium/swcompediumvol1partiii.pdf>
7. Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy [State Customs Service of Ukraine]. URL: <https://customs.gov.ua/>